

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

หะดีษหรืออัศสุนนะฮฺคือแหล่งที่มาของบัญญัติอิสลามที่สองหลังจากอัลกุรอาน ทั้งนี้อัศสุนนะฮฺจะมายืนยันในสิ่งที่อัลกุรอานได้บัญญัติไว้ อรรถาธิบายความหมายของอัลกุรอานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือกำหนดบทบัญญัติในสิ่งที่อัลกุรอานมิได้บัญญัติไว้ (al-Shāfi‘īy, 2001 : 1/35) ดังนั้นสิ่งใดที่มีหลักฐานถูกต้องว่าเป็นอัศสุนนะฮฺสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน ต้องปฏิบัติตามและยึดถือเฉกเช่นอัลกุรอาน ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾^๑

๗ :

ความว่า “และอันใดที่เราะสุลได้นำมายังพวกเจ้า ก็จงยึดเอาไว้ และอันใดที่ท่านเราะสุลได้ห้ามพวกเจ้าก็จงละเว้นเสีย พวกเจ้าจงยำเกรงอัลลอฮฺเถิด แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงเข้มงวดในการลงโทษ” (สุเราะฮฺ อัลหัจรฺ อายะฮฺที่ 7)

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงบัญชาให้ผู้ศรัทธาทั้งหลายเคารพเชื่อฟังคำสอนของท่านนบี² มุฮัมมัด ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกใช้และละเว้นในสิ่งที่ถูกห้าม และพระองค์ยังทรงรับรองว่า วะฮียะของท่านนบี ﷺ นั้นเป็นวะฮียะของพระองค์

﴿ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۖ ﴾^๓ - ๔ :

ความว่า “เขามิได้พูดตามอารมณ์ สิ่งที่เขาพูดนั้นมีใช้อื่นใดนอกจากเป็นวะฮียะที่ถูกประทานลงมา” (สุเราะฮฺ อันนัจมฺ อายะฮฺที่ 3-4)

¹ หะดีษ คือคำพูด การกระทำ การยอมรับและคุณลักษณะต่างๆ ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนอัศสุนนะฮฺ มีความหมายเหมือนกับหะดีษ (al-Sakhāwī, 1967 : 1/8, al-‘Azāmīy, 1999 : 131)

² นบี หมายถึง ศาสนทูตของอัลลอฮฺที่พระองค์แต่งตั้งเพื่อให้เรียกร้องมวลมนุษย์สู่การก่อกัดต่อพระองค์เพียงองค์เดียว

³ วะฮียะหรือวะหฺยู หมายถึง วิวรณ์ หรือสิ่งที่อัลลอฮฺประทานลงมาหรือคลใจแก่บรรดาศาสนทูตของพระองค์

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กำชับประชาชาติของท่านให้ยึดถือสองสิ่งอย่างเหนียวแน่น หลังจากท่านเสียชีวิตไปนั่นก็คือ อัลกุรอานและฮัจญ์นะฮ์ ดังหะดีษที่รายงานโดยท่านอับนุอับบาส ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

))
((

ความว่า “โอ้มนุษย์ทั้งหลาย ฉันได้ทั้งสองสิ่งไว้แก่พวกเจ้า พวกเจ้าจะไม่มีวันหลงทางโดยเด็ดขาด หากยึดมั่นกับสองสิ่งนี้ นั่นก็คือ กิตาบุลลอฮ์ (อัลกุรอาน) และสุนนะฮ์ (แบบอย่าง) ศาสนทูตของพระองค์” (al- Hākīm, 1998 : 1/284)⁴

เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่าฮัจญ์นะฮ์คือที่มาอันดับสองของบทบัญญัติอิสลาม หลังจากอัลกุรอานแล้ว บรรดาเศาะหาบะฮ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของฮัจญ์นะฮ์ พวกเขาจึงพิถีพิถันในการบันทึกหะดีษ เช่นเดียวกับบรรดาตาบิอินและบรรดาปราชญ์หลังจากพวกเขาต่างก็มีความวิริยะอุตสาหะในการศึกษา และเผยแพร่ อีกทั้งยังปกป้องฮัจญ์นะฮ์จากศัตรูอิสลามที่จ้องจะทำลายรากฐานแห่งอัลอิสลามนี้ในทุกยุคทุกสมัย

บรรดานักปราชญ์มุสลิม โดยเฉพาะปราชญ์ด้านวิชาหะดีษ ทุกคนต่างให้ความสนใจที่จะตรวจสอบความถูกต้องของหะดีษ เนื่องจากหะดีษที่ถูกต้องนั้น ได้ปะปนกับหะดีษที่อุปโลกน์ขึ้นมาโดยนักปลอมแปลงหะดีษ บรรดาปราชญ์วิชาหะดีษได้วางกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับการคัดแยกหะดีษ จึงทำให้เกิดศาสตร์ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความถูกต้องทั้งสายรายงานและตัวบทหะดีษ

ท่านมุฮัมหมัด เบน ลีรีน⁵กล่าวว่า “พวกเขา (บรรดาเศาะหาบะฮ์และตาบิอิน) ไม่เคยถามเกี่ยวกับสายรายงาน ครั้นเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ พวกเขาต่างกล่าวว่า จงบอกชื่อผู้สืบสายรายงานของพวกท่าน หากพวกเขาพบว่าสายรายงานนั้นมาจากอะฮ์ลุลสุนนะฮ์พวกเขาก็จะรับหะดีษนั้น หากพบว่าสายรายงานนั้นมาจากพวกชอบอูตริในเรื่องศาสนา พวกเขาก็ปฏิเสธที่จะรับหะดีษของพวกเขานั้น” (Muslim, 1996 : 1/84)

⁴ ซัยคุอัลบานียได้วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษเศาะหีห (al-Albānī, 2000 : 1/124-125)

⁵ เศาะหาบะฮ์ หมายถึง ผู้ที่ได้พบและศรัทธาต่อท่านนบี และเสียชีวิตในขณะที่เขายังเป็นมุสลิม (al-‘Asqālāni, 1995 : 1/8)

⁶ ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมหมัด เบน ลีรีน อัลบัศรี เป็นตาบิอิย์ที่โดดเด่น เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 33 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 110 (al-Zirikli, 1999:6/154)

ท่านอับดุลลอฮ์ เป็น อัลมุบาร็อก กล่าวว่า “สายรายงานเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา หากไม่มีสายรายงานแล้วบุคคลใดก็สามารถพูดในสิ่งที่ตัวเองอยากพูด” (al-Rāzīy, 1952 : 2/16)

รัศมีของอิสลามได้แผ่กระจายไปทั่วโลกโดยเฉพาะในทวีปเอเชีย อิสลามได้เข้ามาที่แหลมมลายูและปัตตานีประมาณ ศตวรรษที่ 10 (A.Bangnara, 1977 : 6) โดยผ่านพ่อค้าวานิชชาวอาหรับที่มาค้าขายพร้อมกับเผยแผ่อิสลามในภูมิภาคนี้ นับตั้งแต่บัดนั้นพัฒนาการศึกษาอิสลามได้เริ่มขึ้นจนกระทั่งมีสถานศึกษาศาสนาเกิดขึ้นมากมายจนปัตตานีกลายเป็นศูนย์กลางของการศึกษาอิสลามและเป็นอู่อารยธรรมของอุษาคเนย์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดบรรดาปราชญ์แห่งโลกมลายูที่สำคัญหลายท่านเช่น ชัยคุดาเวด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ชัยคุวันอะห์มัด ชัยคุชัย มุลอาบีดีน เป็น มุฮัมหมัด อัลพะฎอนีย์ ชัยคุมุฮัมหมัด เป็น อิสมาอีล ดาเวด เป็นต้น (Madmarn, 2001 : 8) ด้วยเหตุนี้ปัตตานีจึงได้รับการขนานนามว่า “กระเจกเงาแห่งนครมักกะฮ์” (Lawi, 2005 : 8)

หนึ่งในบรรดาปราชญ์ที่สำคัญของโลกมลายู คือ ชัยคุดาเวด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษางานนิพนธ์ของท่าน ทั้งนี้เนื่องจากท่านเป็นปราชญ์ที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่วิทยาการอิสลาม และเป็นผู้หนึ่งที่วางรากฐานอิสลามศึกษาในปัตตานีและภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะการแต่งและการแปลตำราอิสลามเป็นภาษามลายูหรือที่เรียกกันว่า กิตาบบัญญาวี (Jawi Literature) ท่านมีผลงานทางวิชาการมากมายทั้งที่เป็นภาษามลายูและภาษาอาหรับเกือบครอบคลุมทุกสาขาวิชา เช่น วิชาฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) อะกีดะฮ์ (หลักการศรัทธา) ตะเศาะวุฟ (จริยศาสตร์) และประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาหนังสือ มุฆะยะฮ์ อัญญุลลาบ ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮ์ อิบาดาต (บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจ) เป็นหนังสือทรงคุณค่าที่นักวิชาการและนักศึกษามุสลิมใช้ในการอ้างอิงและใช้ในการเรียนการสอนตามสถาบันศึกษาปอเนาะ⁸ หรือตามมัศยิดตั้งแต่อดีตจวบปัจจุบัน (Yahya, et al., 2001 : 17)

โดยทั่วไปแล้วตำราอิสลามที่แต่งเป็นภาษาญาวีโดยปราชญ์มลายูในช่วงศตวรรษที่ 19-20 นั้น การนำหลักฐานจากหะดีษของเราะสูล ﷺ มาอ้างในตำราเหล่านั้นผู้แต่งมักไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสายรายงานและสถานภาพของหะดีษที่นำมาอ้าง ดังนั้นจึงพบว่าในตำรา

⁷ ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ เป็น อัลมุบาร็อก อัลหั้นซอลีย์ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 181 ท่านเป็นนักปราชญ์หะดีษที่มีความชำนาญในการวิจารณ์ผู้รายงานหะดีษ (al-Zirikli, 1999:4/115)

⁸ สถาบันศึกษาปอเนาะคือ สถาบันสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบดั้งเดิม โดยมีโต๊ะครูเป็นผู้ดำเนินการสอน

เหล่านั้นมีหะดีษหลายระดับปะปนอยู่ ตั้งแต่หะดีษเศาะหฺ์⁹จนถึงหะดีษที่ไม่ทราบแหล่งที่มา (Sakat and ‘Abd al-‘Aziz, 2001 : 9) สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อหลายด้านแก่ผู้อ่านที่ไม่มี ความชำนาญในการพิสูจน์ความถูกต้องของหะดีษ ซึ่งผู้อ่านอาจจะยึดติดและถือปฏิบัติตามหะดีษที่เขาได้ พบถึงแม้ว่าหะดีษนั้นอยู่ในระดับที่อ่อนแอหรือเป็นหะดีษเมาฎูฮ์ที่ถูกอุปโลกน์ขึ้นมาก็ตาม

ในหนังสือบุฆะษะฮ์ อัจญุลลาบ มีหะดีษของท่านนบี ﷺ ทั้งที่เป็นสำนวนอาหรับ และสำนวนที่ถอดความเป็นภาษามลายู โดยส่วนใหญ่แล้วผู้แต่งมิได้ระบุที่มาและสถานภาพของ หะดีษ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาสถานภาพของหะดีษที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ด้วย กระบวนการตัดריךญ์ตามแนวทางที่ปราชญ์หะดีษได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่หนังสือเล่มนี้ และยังเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้ต่อไป

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเกี่ยวกับการตัดריךญ์หะดีษ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1.2.1 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการตัดריךญ์หะดีษ

1.2.2 หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติซัยคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนของซัยคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์

1.2.1 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการตัดריךญ์หะดีษซึ่งมีดังนี้

ก. อับดุลลอฮ์ เป็น ยูซุฟ อัลซัยละอีย์ (‘Abd Allāh bin Yūsuf al-Zaila‘īy, 1994) เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 762 ท่านคือปราชญ์หะดีษที่สังกัดมัฮ์ฮะนะฟีย์ ท่านได้แต่ง หนังสืออันศบ อรรอยะฮ์ () เป็นหนังสือที่ตัดריךญ์หะดีษที่ปรากฏในหนังสืออัลฮิยาฮะฮ์ () ของท่านอะลีย์ เป็น ออบุบักร์ อัลมिरจินานีย์ (‘Aliy bin Abu Bakr al-Mirghināniy) เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 593 ซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) ตามมัฮ์ฮะนะฟีย์ หนังสือเล่มนี้ ผู้

⁹คือหะดีษที่มีสายรายงานติดต่อกันต่อเนื่องโดยผู้รายงานในแต่ละช่วงนั้นเป็นผู้มีคุณธรรม มีความจำเป็นเลิศ ส่วนตัวบทหะดีษนั้นต้องไม่แปลกแยกและไม่ขัดแย้งกับที่ซ่อนเร้น (al-Nawawiy, 1996 : 1/61)

ประชาชาติอิสลาม หนังสือ อีรวาฮ์ อัลฆะละลีล () ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ฮิจเราะห์ศักราช ที่ 1399 ซึ่งตรงกับปีคริสต์ศักราชที่ 1980 โดยสำนักพิมพ์อัลมัคดับ อัลอิสลามีย์ กรุงเบรุต ประเทศเลบานอน ส่วนระเบียบการตัดริญญ์ของชัยคุ อัล-อัลบานีย์ ประการแรกท่านจะนำตัวบทหะดีษจากหนังสือ มะนาเร อัสสะบีล () พร้อมกำกับหมายเลขไว้ขึ้นก่อน จากนั้นท่านจะระบุสถานภาพของหะดีษ ซึ่งเป็นสรุปรวบรวมของการตัดริญญ์และเป็นการสะดวกแก่ผู้ที่ไม่อยากอ่านรายละเอียดของการตัดริญญ์หะดีษบทนั้น จากนั้นท่านก็เริ่มทำการตัดริญญ์หะดีษดังกล่าวอย่างละเอียด

1.2.2 หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติชัยคุดาูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์

ก. อิสมาอีล เจ๊ะดาูด (Ismael Che Daud, 1998) นักวิชาการชาวมาเลเซียได้เขียนหนังสือ “Tokoh-Tokoh Ulama’ Semenanjung Melayu” ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการอิสลามและวัฒนธรรมมลายูแห่งรัฐกลันตัน ในปี ค.ศ. 1988 ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงชีวประวัติบรรดาปราชญ์ที่มีชื่อเสียงของแหลมมลายูซึ่งรวมถึง อินโดนีเซีย มาเลเซีย และปัตตานี ผู้เขียนได้เริ่มต้นด้วยการเขียนถึงชีวประวัติของชัยคุดาูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ผู้เขียนได้ชี้แจงถึงเชื้อสายต้นตระกูลของท่านและกล่าวถึง สถานที่และปีที่เกิด การศึกษา คณาจารย์ บทบาทในการเผยแพร่ศาสนาของท่าน อาทิ การแต่งและการแปลตำราอิสลาม การเป็นผู้นำคณะผู้ประกอบพิธีหัจญ์ สุดท้ายนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงการเสียชีวิตและสถานที่ฝังศพของท่าน

ข. วันมุฮัมมัด เสาะฆีร์ เป็น อับดุลลอฮ์ (Wan Muhammad Saghir bin Abdullah, 1990) นักวิชาการชาวมาเลเซีย ผู้เชี่ยวชาญด้านชีวประวัติบรรดาปราชญ์โลกมลายูได้เขียนหนังสือ “Syekh Daud bin Abdullah al-Fatani Ulama’ dan Pengarang Terulung Asia Tenggara” (ชัยคุดาูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ นักปราชญ์และนักประพันธ์รุ่นแรกแห่งเอเชียอาคเนย์) ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นโดยสำนักพิมพ์ฮิซบี (Hizbi) เมืองซาห์อะลาม ประเทศมาเลเซีย ในปี ค.ศ. 1990 หนังสือเล่มนี้ได้เขียนถึงชีวประวัติของชัยคุดาูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ โดยเฉพาะ ผู้เขียนได้ยกย่องชัยคุดาูดว่าเป็นปราชญ์มุสลิมและนักประพันธ์ตำราอิสลามเป็นภาษามลายูคนแรกแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้แบ่งเนื้อหาเป็น 4 หมวดดังนี้

- หมวดที่ 1 ชีวประวัติของท่านตั้งแต่เกิด การศึกษา ความอภินิหารของชัยคุดาูด
- หมวดที่ 2 ผลงานทางวิชาการของท่าน โดยได้แบ่งเป็นสาขาวิชาต่างๆ

- หมวดที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างชัศฺควาด กับลัทธิซุฟี ฏอริเกฮฺ ชะฎอริยะฮฺ
- หมวดที่ 4 ชีวิตประวัติของบรรดาปราชญ์ที่ชัศฺควาดมักกล่าวถึงในงานนิพนธ์ของท่านอยู่เสมอ

ท่านอยู่เสมอ

ค. เจ๊ะซารีนา สะอารี (Che Zarrina Sa'ari, 2001) นักวิชาการแห่งคณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย (UKM) ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “Syeikh Daud Bin Abdullah al-Fatani dan Penglibatannya dalam Tarekat Shatariyyah” เสนอในงานสัมมนานักวิชาการอิสลามแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ครั้งที่ 1 (Nadwah Ulama' Nusantara 1) ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2001 ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ผู้เขียนได้พูดถึงการเกี่ยวพันของชัศฺควาดกับตะเสาวฟู (แนวทางของพวกซุฟี) งานเขียนของชัศฺควาดที่เกี่ยวกับตะเสาวฟู นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงการเข้าร่วมของชัศฺควาดกับญะฮะริเกะฮฺ ชะฎอริยะฮฺ (แนวทางพวกซุฟียั๊กกลุ่มชะฎอริยะฮฺ)

ง. สุไลมาน อิบรอฮีม (Sulaiman Ibrahim, 2001) ได้เขียนบทความเป็นภาษาอาหรับหัวข้อ อัชชัศฺควาด เป็น อัคคูลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ วะ เดารุสฺ ฟิ นัซรฺ อัฏฏะฮะริเกะฮฺ อัชชะฎอริยะฮฺ ฟิ อัลออลัม อัลมลายู

()

โดยได้นำเสนอบทความดังกล่าวในงานสัมมนานักวิชาการอิสลามแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ครั้งที่ 1 (Nadwah Ulama' Nusantara 1) ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2001 ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ผู้เขียนได้พูดถึงบทบาทของชัศฺควาดในการเผยแพร่แนวทาง อัชชะฎอริยะฮฺใน โลกมลายู ผู้เขียนกล่าวว่าแนวทางนี้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเป็นที่นิยมอย่างมาก และได้กล่าวถึงที่มาของแนวทางนี้ บุคคลสำคัญที่ก่อตั้งและสืบทอดแนวทางนี้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผู้เขียนระบุว่าชัศฺควาดก็เป็นบุคคลที่สาวกแนวทางนี้ให้ความนับถือและท่านก็เป็นตัวแทนหรือหัวหน้าของแนวทางนี้ในหมู่คนเชื้อชาติมลายู

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนของชัศฺควาด เป็น อัคคูลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์

ก. อับดุลเกาะดีร์ เป็น หัจญี มุฮัมมัด (Abdulkadir bin Haji Muhammad, 1996) นักวิชาการชาวมาเลเซียได้เขียนหนังสือ “Sejarah Penulisan Hukum Islam di Malaysia” (ประวัติการแต่งตำรากฎหมายอิสลามที่มาเลเซีย) จัดพิมพ์ขึ้นโดยเดวานบาฮาสา ดัน ปุสตากา (Dewan Bahasa dan Pustaka) กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในปี ค.ศ.

1996 เนื้อหาสาระในหนังสือจะกล่าวถึงประวัติการแต่งตั้งตำรากฎหมายอิสลามของโลกมาจากการอดีตถึงปัจจุบันในบทที่ 2 หน้าที่ 38 ผู้เขียนได้กล่าวถึงตำรากฎหมายอิสลามที่แต่งขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีหนังสือของชัยคุดาอุดรวมอยู่ด้วยกันหลายเล่ม เช่นหนังสือบุนฆะฮ์ อัจญ์ลุลลาบ ผู้เขียนได้อธิบายถึงรายละเอียดของหนังสือพอสังเขป รวมทั้งวิพากษ์บทความของอับดุลลอฮ์ อัลกอรีย์ที่เผยแพร่ในวารสารเดียน ไดเจสต์ (Dian Digest) ฉบับที่ 10 ปี 1967 ที่สันนิษฐานว่าหนังสือบุนฆะฮ์ นั้นแต่งเสร็จก่อนอิจราห์ศักราชที่ 1811

ข. สุฮัยมี สาคีแม (Suhaimie Sateemae, 2001) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “Shaykh Daud al-Fatani : Kajian terhadap penggunaan al-Quran dan al-Sunnah dalam penulisannya” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์ของชัยคุดาอุด มาอ้างอิงในงานนิพนธ์ของท่าน ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างการใช้อายะฮ์อัลกุรอานและ หะดีษในงานนิพนธ์ต่างๆ ของชัยคุดาอุด โดยเฉพาะในหนังสือบุนฆะฮ์ อัจญ์ลุลลาบ

ค. อะหมัด อัสมะดี สากัด และอัสวีรา อับดุลอะซีซ (Ahmad Asmadi Sakat & Azwira Abdul Aziz, 2001) สองนักวิชาการชาวมาเลเซียได้เขียนบทความเรื่อง “Tinjauan pelaksanaan pengkaedahan Hadith dalam beberapa terjemahan Sheikh Daud al-Fatani” ซึ่งเป็นบทความที่เสนอในงานสัมมนาวิชาการอิสลามแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ครั้งที่ 1 (Nadwah Ulama’ Nusantara 1) ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2001 ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี บทความนี้ได้นำกฎของวิชาอุลุมุลหะดีษมาตรวจสอบบางตัวบทหะดีษที่ชัยคุดาอุดอ้างอิง ในงานแปลของท่าน ผู้วิจัยทั้งสองท่านได้สรุปว่าชัยคุดาอุดไม่ค่อยให้ความสำคัญในการที่จะคัดกรองหะดีษก่อนที่จะทำการแปลตำราจากภาษาอาหรับเป็นภาษามลายู ด้วยเหตุนี้ในตำราของท่านยังมีหะดีษที่เสาะห้หุปะปนกับหะดีษเมาอู้อ์โดยมิได้แยกออกจากกัน

ง. มุฮัมมัด ซัยนีย์ ยะหยา (Mohammad Zaini Yahya, et al., 2001) และคณะได้เขียนบทความเรื่อง “Penulisan Fiqh Sheikh Daud al-Fatani” เสนอในงานสัมมนานักวิชาการอิสลามแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ครั้งที่ 1 (Nadwah Ulama’ Nusantara 1) ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2001 ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้เขียนได้วิเคราะห์แนวทางและระเบียบการของชัยคุดาอุดในการแต่งตำราฟิกฮ์ ผู้เขียนได้จำแนกประเภทตำราฟิกฮ์ของชัยคุดาอุดออกเป็น 2 ประเภท คือ ผลงานที่เป็นงานแปล และผลงานที่ท่านแต่งเรียบเรียงขึ้นมาเอง หนังสือที่ท่านแต่งขึ้นเองนั้นแบ่งเป็นสองชนิดอีก คือหนังสือที่เกี่ยวกับฟิกฮ์ล้วนและหนังสือที่เป็นฟัตวา (ชี้ขาดปัญหาศาสนา) ผู้เขียนได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้ชัยคุดาอุดแต่งตำราขึ้นมา หนังสือที่ชัยคุดาอุดแต่งจะมีกลุ่มเป้าหมายหลักอยู่สองกลุ่ม คือ บุคคลทั่วไปและ

นักศึกษา สำหรับกลุ่มแรกชัชคุดาวุดจะเขียนแบบรวบรัดเข้าใจง่ายเช่นหนังสือ สุลลัม อัลมุบตะดีย () ส่วนกลุ่มที่สองก็จะมีปัญหาปลีกย่อย ปัญหาที่มีข้อขัดแย้ง เช่นหนังสือ บุลูม อัลมะรอม () และหนังสือฟุรุษ อัลมะซาอิด () เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่านักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการศึกษาชีวประวัติของชัชคุดาวุด อัลพะฎอนีย์ ตลอดจนผลงานทางวิชาการของท่านเป็นอย่างมาก แต่ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีใครตรวจสอบวิเคราะห์หลักฐาน โดยเฉพาะหะดีษที่ชัชคุดาวุดนำมาอ้างอิงในงานเขียนของท่านด้วยกระบวนการตัดריךญ์ตามหลักวิชาการดังที่ปราชญ์หะดีษได้วางกฎเกณฑ์ไว้ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมในด้านนี้ โดยยึดหนังสือบุฆยะฮ์ อัลญุลลาบ เป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับหนังสือเล่มนี้และเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงเพื่อนำไปปฏิบัติศาสนกิจอย่างถูกต้องต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการตัดריךญ์หะดีษ
2. เพื่อศึกษาชีวประวัติของชัชคุดาวุด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ในฐานะนักปราชญ์ที่สำคัญแห่งโลกมลายู
3. เพื่อศึกษารายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือ บุฆยะฮ์ อัลญุลลาบ
4. เพื่อศึกษาระดับหะดีษที่เป็นสำนวนภาษาอาหรับที่ปรากฏในหนังสือ บุฆยะฮ์ อัลญุลลาบเล่มที่ 1

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการตัดריךญ์หะดีษ
2. ได้ทราบถึงชีวประวัติของชัชคุดาวุด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ในฐานะนักปราชญ์ที่สำคัญแห่งโลกมลายู
3. ได้ทราบถึงรายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือ บุฆยะฮ์ อัลญุลลาบ
4. ได้ทราบถึงสถานภาพหรือระดับของหะดีษ ที่ชัชคุดาวุดนำมาอ้างอิงในหนังสือ บุฆยะฮ์ อัลญุลลาบเล่มที่ 1

5. สามารถนำไปใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอนหนังสือ บุษยะสุ อัญกุลลาบ หรือใช้เป็นแนวทางในการตัดริชฎ์ที่ปรากฏในหนังสืออื่นๆ ในโอกาสต่อไป

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาคือ ตักริชฎ์ตัวบทหะดีษมัรฟูอ์ (ที่สามารถพาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ) ที่เป็นสำนวนอาหรับ ในหนังสือ บุษยะสุ อัญกุลลาบ เล่มที่หนึ่ง เช่นตัวอย่างดังต่อไปนี้

(())

ความว่า “ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า ดวงตาทั้งสองคือเชือกผูกทวาร ดังนั้นผู้ใดที่นอนหลับเขาก็จงอาบน้ำละหมาดใหม่”¹⁰

ส่วนหะดีษประเภทอื่นๆ เช่น หะดีษ เมากูฟ หะดีษมักฏู และสำนวนหะดีษที่ผู้แต่งถอดความเป็นภาษามลายูผู้วิจัยได้ละเว้นไว้เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดด้านเวลาและกำลังทรัพย์

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังต่อไปนี้

1. หนังสือ บุษยะสุ อัญกุลลาบ ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นเอกสารในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นฉบับที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยสำนักพิมพ์ คารุ อัญฎิบอะฮ์ อลุมิสริยะฮ์ อัลกุบรอ ประเทศอียิปต์ ซึ่งไม่ได้ระบุจำนวนครั้งและปีที่จัดพิมพ์
2. การแปลความอายะฮ์ อัลกุรอานเป็นภาษาไทยผู้วิจัยจะยึดคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทย ของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับจัดพิมพ์และเผยแพร่ โดยศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์คัมภีร์อัลกุรอาน นครมะดีนะฮ์ มูเราะเราะฮ์ ฮ.ศ. 1419 และจะระบุชื่อสุเราะฮ์และหมายเลขอายะฮ์ไว้ในวงเล็บถัดจากความหมายของอายะฮ์นั้นๆ
3. การเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทย ผู้วิจัยจะยึดตามตารางการปริวรรตพยัญชนะของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และการ

¹⁰ หนังสือบุษยะสุ อัญกุลลาบ เล่มที่ 1 หน้า 33

เทียบพยัญชนะอาหรับ-อังกฤษ ผู้วิจัยจะเทียบตามมาตรฐานของหอสมุด
 คอนเกรส สหรัฐอเมริกา (The Library of Congress, USA)

4. การอ้างอิงแหล่งที่มาของหะดีษที่ผู้วิจัยได้อ้างในบทนำ ผู้วิจัยจะระบุ
 แหล่งที่มาพอสังเขปไว้ในเชิงบรรณ พร้อมระบุสถานภาพของหะดีษนั้น
 อย่างย่อ
5. คำกล่าวของนักปราชญ์ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างนั้น ผู้วิจัยจะระบุแหล่งที่มาพอ
 สังเขป
6. การอธิบายศัพท์ที่สำคัญในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะอธิบายเป็นเชิงบรรณ
7. ข้อมูลที่ได้จากหนังสือหรือเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะอ้างถึงด้วยการเขียนนาม-
 ปี โดยมีชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิง ในเครื่องหมายวงเล็บ
 ซึ่งจะใช้ปีพุทธศักราชสำหรับหนังสือภาษาไทยและปีคริสตศักราชสำหรับ
 หนังสือต่างประเทศ ส่วนการอ้างอิงข้อมูลในการตัดทอนหะดีษจะใช้การ
 อ้างอิงแบบนาม-ปี และแบบเชิงบรรณรวมกัน

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

ตัดทอน คือ การระบุแหล่งที่มาพร้อมทั้งชี้แจงระดับของหะดีษ หลังจากพิสูจน์
 สถานภาพหะดีษ และตรวจสอบประวัติของผู้รายงาน

หะดีษ คือ คำพูด การกระทำ การยอมรับและคุณลักษณะต่างๆ ของนบีมุฮัมมัด

ﷺ

บุษยะฮฺ อักกุลาบ คือ ชื่อหนังสือที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาและตัดทอนหะดีษในครั้งนี้
 ซึ่งมีชื่อเต็มว่า บุษยะฮฺ อักกุลาบ ลี มุริด มะอริฟะฮฺ อัลอะหฺกาม บิ อัสเศาะวาบ

()

แปลว่า สิ่งปราถนาของผู้แสวงหา สำหรับผู้ที่ต้องการรู้บทบัญญัติต่างๆ ด้วยความ
 ถูกต้อง

ชัยคุ คือ ฐานะของปราชญ์ทางด้านวิชาการอิสลามที่ถูกเรียกกันในปัตตานีและ
 โลกมุสลิม

อัลพะฆอนีย์ คือ ชื่อเมืองปัตตานีในภาษาอาหรับ ผู้แตงนำมาพ่วงท้ายชื่อของตน
 เพื่อป้องกันถึงถิ่นกำเนิดเดิมของผู้แตงคือ ปัตตานี

อิบนู หรือ เบ็น แปลว่า ลูกชาย เป็นธรรมเนียมมุสลิมเมื่อเรียกชื่อแล้วจะระบุชื่อของผู้เป็นบิดาของตนด้วย เช่น ดาวูด เบ็น अबดุลลอฮฺ หมายถึง ดาวูดเป็นบุตรของ अबดุลลอฮฺ ถ้าหากเป็นผู้หญิงก็ใช้คำว่า บินตุ หรือ เบ็นติ แปลว่า ลูกสาว

มัฮฺฮับ คือ สำนักคิด ถ้าเป็นสำนักคิดด้านวิชาฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ) มีสำนักคิดที่สำคัญอันได้แก่ มัฮฺฮับอัลหะนะฟียะ มัฮฺฮับอัลมาลิกียะ มัฮฺฮับอัชชาฟีอียะ มัฮฺฮับอัลหันบาลียะ เป็นต้น ส่วนสำนักคิดด้านหลักการเชื่อมั่นก็มี มัฮฺฮับอัลอะชาอิเราะฮฺ มัฮฺฮับอัลมาครูดียะฮฺ มัฮฺฮับอัลมูตะละซิละฮฺ เป็นต้น

อัลมูตาบิอาต คือ การที่ผู้รายงานคนหนึ่งได้รายงานหะดีษที่ตรงพ้องกับผู้รายงานอีกคน โดยผู้รายงานคนแรกนั้นได้รายงานหะดีษนั้นจากอาจารย์ของผู้รายงานอีกคน หรือจากผู้ที่เหนือกว่าอาจารย์ของเขา

อัชชะวาอิด คือ หะดีษที่รายงานจากเศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งซึ่งมีความคล้ายคลึงกับหะดีษที่รายงานจากเศาะหาบะฮฺอีกคน

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. ﷺ อ่านว่า สุบหานะฮฺ วะตะอาลา เป็นคำสรรเสริญแด่พระผู้เป็นเจ้า แปลว่า อัลลอฮฺผู้ทรงมหาบรียุทธิ์และสูงส่ง
2. ﷺ อ่านว่า ค็อลลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะลัลลัม เป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิมกล่าวแต่ันบี มุฮัมมัด ซึ่งมีความหมายว่า ขออัลลอฮฺโปรดประทานพรและความสันติสุขแก่ท่านด้วยเทอญ
3. ﷺ อ่านว่า อะลัยฮิส สลาม เป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิมกล่าวแต่ันบีท่านอื่นๆ ซึ่งมีความหมายว่า ขออัลลอฮฺทรงประทานความสันติสุขแก่ท่านด้วยเทอญ
4. ﷺ อ่านว่า เราะฎิยัลลอฮฺอันฮฺ เป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิมกล่าวแต่ันบรรดาเศาะหาบะฮฺ แปลว่า ขออัลลอฮฺทรงพวยพวยพวกเขาด้วยเถิด ส่วนเศาะหาบะฮฺที่เป็นสตรีผู้วิจัยจะเขียนว่า เราะฎิยัลลอฮฺอันฮา หากเศาะหาบะฮฺมีจำนวน สองคน ผู้วิจัยจะเขียนว่า เราะฎิยัลลอฮฺอันฮุม และหากเศาะหาบะฮฺมีจำนวนสามคนขึ้นไปผู้วิจัยจะเขียนว่า เราะฎิยัลลอฮฺอันฮุม
5. ﴿...﴾ วงเล็บปีกกาคือสัญลักษณ์ใช้กำกับอาชะฮฺอัลกุรอาน
6. ((...)) วงเล็บคู่คือสัญลักษณ์ใช้กำกับสำนวนของหะดีษ

7. “.....” คือสัญลักษณ์ใช้กำกับคำพูดของปราชญ์ และความหมายของหะดีษ

1.9 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources)

1.1 ตำราหะดีษต่างๆ

1.2 หนังสือตำราวิจารณ์หะดีษ

1.3 หนังสือต่างๆ ที่ชัษศาดาวูด อัลฟะฎอนีย์เรียบเรียงแต่งขึ้นเองหรือแปลจากภาษาอาหรับ

2. เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources)

2.1 หนังสือ อัลอูลูม อัลหะดีษ (หลักการวิชาหะดีษ) และหนังสือเกี่ยวกับแนวทางการตำราวิจารณ์

2.2 หนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของชัษศาดาวูด อัลฟะฎอนีย์

2.3 นามานุกรมต่างๆ

2.4 พจนานุกรมที่อธิบายศัพท์สำคัญของหะดีษและภาษาอาหรับ

1.9.1 การรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการตำราวิจารณ์หะดีษ

2. ศึกษาชีวประวัติของชัษศาดาวูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนีย์ ผู้แต่งหนังสือ บุฆยะษะฮ์ อัลญุลาบ

3. รวบรวมหนังสือ เอกสาร บทความที่มีความเกี่ยวข้องกับหนังสือ บุฆยะษะฮ์ อัลญุลาบ พร้อมทั้งศึกษารายละเอียดต่างๆ ของหนังสือเล่มนี้

4. รวบรวมตัวบทหะดีษประเภท มัรฟูอ์ (หะดีษที่พาดพิงถึงท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ) ที่ปรากฏในหนังสือ บุฆยะษะฮ์ อัลญุลาบ เล่มที่ 1

5. ตำราวิจารณ์หะดีษที่รวบรวมมาทั้งหมดอย่างละเอียดจากตำราหะดีษทั้งเก้าเล่ม (อัลกุตุบ อัลติสอะฮ์) ยกเว้นในกรณีที่ไม่พบในตำราหะดีษ

ดังกล่าวผู้วิจัยจะทำการตัดריךญ์จากตำราหะดีษอื่นๆ เช่น หนังสือ มุอญัมของ
อ็ฏฏือบรอนีย์ สุนันอัลกุบรอ ของอัลบัยฮะกี๊ เป็นต้น

6. สรุปและอภิปรายผล

1.9.2 ระเบียบการตัดריךญ์

ในการตัดריךญ์หะดีษที่ปรากฏในหนังสือบุนยะฮ์ อ็ฏฏุลลาบ เล่มที่ 1 ผู้วิจัยมี
ระเบียบการตัดריךญ์หะดีษดังนี้

1. ผู้วิจัยจะใช้หนังสือสารานุกรมหะดีษ อัลมุอญัม อัลมุฟฮร้อส ลี อัลฟาซ อัลหะ
คีย อันนะบะวีย์ () โดยมีนักบูรพาคดี
เอ.เจ. เวนสินค์ (A.J. Wensinck) เป็นบรรณาธิการ ตีพิมพ์เมื่อปี 1936 โดย
สำนักพิมพ์ อี.เจ. บริลล์ (E.J. Brill) เมืองลียเดิน (Leiden) ประเทศเนเธอร์แลนด์
เพื่อใช้ในการตัดריךญ์เป็นหลัก
2. ผู้วิจัยจะดำเนินรูปแบบการตัดריךญ์ตามแนวทางของ อิบนุหะญูร์ ในหนังสือ
อัดคัลคิส อัลหะบิร ()
3. ในการศึกษาประวัติของผู้รายงานหะดีษ ผู้วิจัยจะยึดหนังสือ ตักริบ อัดตะฮะซิบ
() และหนังสือ ตัฮะซิบ อัดตะฮะซิบ () ของอิบนุ
หะญูร์ เป็นหลัก และหากไม่พบในหนังสือดังกล่าวผู้วิจัยอาจจะศึกษาจาก
หนังสือเล่มอื่นๆ เช่น หนังสือ มิซาน อัลอิติคาล () ของอัชชะ
ฮะบิย์ เป็นต้น
4. หากผู้วิจัยพบว่าหะดีษนั้นบันทึกโดยอิมามอัลบุกอริย์และมุสลิมหรือท่านใด
ท่านหนึ่งเป็นผู้บันทึกในตำราหะดีษเศาะหิหฺแล้ว ผู้วิจัยจะไม่ศึกษาประวัติของ
ผู้รายงานหะดีษบทนั้น เนื่องจากผู้รายงานหะดีษเหล่านั้นเป็นบุคคลยิกะฮ์
(น่าเชื่อถือ) ผู้วิจัยจะไม่สืบหาหะดีษอัชชะวาฮิด หรือ อัลมุตาบิอะฮ์ และผู้วิจัย
จะกำหนดระดับของหะดีษนั้นเป็นหะดีษเศาะหิหฺ ทั้งนี้เพราะบรรดาปราชญ์
มุสลิมต่างเห็นพ้องว่าหะดีษที่บันทึกโดยอัลบุกอริย์และมุสลิมในตำราหะดีษ
เศาะหิหฺของทั้งสองเป็นหะดีษที่เศาะหิหฺแล้ว

1.9.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเฉพาะหะดีษที่ซัยคุดาอุดนำมาอ้างอิงในหนังสือ บุษยะฮ์ อักฎูลลาบ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะรวบรวมกระแสรายงานของหะดีษนั้นๆ ว่ามีผู้ใดบ้างจากปราชญ์หะดีษที่ทำการบันทึกโดยเริ่มจากหนังสือหะดีษทั้งเก่าเล่ม หากไม่พบจากตำราเหล่านั้น ผู้วิจัยจะค้นหาในตำราหะดีษอื่น
2. ผู้วิจัยจะศึกษาประวัติของผู้รายงานหะดีษทุกคนทางด้านความน่าเชื่อถือและด้านความบกพร่องในการรายงานหะดีษเพียงใด เพื่อเป็นองค์ประกอบในการวินิจฉัยหะดีษนั้นๆ
3. ผู้วิจัยจะศึกษาสายรายงานที่เป็น อัลดาบิอะฮ์ และอิซชะวาฮิดของแต่ละตัวบทหะดีษ
4. ผู้วิจัยจะศึกษาและประมวลคำวินิจฉัยของบรรดาปราชญ์วิชาหะดีษเกี่ยวกับหะดีษนั้นๆ จากนั้นผู้วิจัยจะวินิจฉัยสถานภาพของหะดีษนั้นๆ ตามกระแสรายงานโดยรวม